

STORTINGET

Representantforslag 211 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes

Dokument 8:211 S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om naturfornyelse, rikere økosystemer og større opplevelsesmuligheter

Til Stortinget

Bakgrunn

Naturens fantastiske fortid

Det finnes ikke lenger noe levende menneske som har sett med egne øyne hvilken rikdom naturen kunne oppvise for seks eller åtte generasjoner siden. Minnene om nær uendelige villmarker, fugletrekk som fylte hele himmelhvelvet, fjorder som kokte av fisk er nesten utsløttet fra den kollektive hukommelsen og kan bare anes i spredte nedtegnelser og sagn. Bare i vår tid har ry-pene i fjellet og laksen i elvene og sjøfuglene langs kysten blitt langt færre. Men svekkelsen av naturen har pågått mye lenger. Helt siden den industrielle revolusjon har arealinngrep, miljøgifter og grenseløs jakt utryddet arter og svekket bestander i et tempo som er unikt i menneskenes historie. Mye av livet på jorda har forsvunnet før noen rakk å dokumentere den rikdommen som fantes. Men det betyr også at potensialet for restaurering av en rikere og villere natur derfor er større enn mange i dag kan forestille seg.

Nå må det åpnes en ny front i kampen for naturen – der man jobber offensivt for å vinne tilbake noe av mangfoldet som er tapt. Potensialet for en ny type samarbeid mellom økosystemer og kultur er fantastisk hvis en tar moderne kunnskap til hjelp og går varsomt frem på økosystemenes egne vilkår. En villere og mer intakt natur har verdi i seg selv fordi den gir arter, bestander og

økosystemer større rom til å blomstre. Samtidig er det grundig dokumentert at storskala naturfornyelse er en forutsetning for å ta vare på økosystemene som igjen er langsiktige forutsetninger for vår sivilisasjon.

Å restaurere og reparere naturen handler også om å restaurere opplevelsesverdier som kan berike menneskenes liv. Hver eneste dag er naturen kilde til folkehelse, livskvalitet og opplevelser for hundretusener av mennesker. Samtidig blir potensialet for naturopplevelser vesentlig større fordi dagens opplevelsesverdier ofte er svekket av omfattende inngrep og mindre dyreliv. Dette fraværet av opprinnelig natur gjør noe med oss. Menneskenes sanseapparat, instinkter og følelser er utviklet i konstant samspill med naturen og naturkreftene i en verden med en langt rikere og villere natur enn i dag.

Naturens fantastiske fremtid

I 2013 skjedde det noe historisk i skogene mellom Oslo, Lørenskog, Lillestrøm og Enebakk. Ulveparet Fenris og Frøya flyttet inn i Østmarka og fikk valper. Midt i Norges mest folkerike region, i et friluftsområde som brukes av hundretusener. Den tett befolkede Oslo-regionen hadde ikke hatt ynglende ulv på 140 år. Ulvens tilbakekomst i Østmarka har gjort livet til titusener av Oslofolk litt rikere, søndagsturen har blitt litt mer spennende, og økosystemet i Østmarka har blitt litt mer komplett. Tilsvarende muligheter finnes over hele verden. Økosystemer som er en skygge av seg selv etter generasjoner med rovdrift, har fortsatt potensial til å revitaliseres. Dyrelivet kan vende tilbake til tapte områder – hvis man bare er villig til å gi naturen mer plass til å vokse, utvikle seg og blomstre på egne premisser, ikke bare på våre egne.

Over hele Europa finnes det nå eksempler på at naturen tar tilbake tapt terreng. Havørnen er tilbake i store

deler av Sør-Norge og svever over holmer og skjær i Oslofjorden for første gang på en mannsalder. Beveren, som nesten var utryddet, kommer tilbake i elver og skogstjern over store deler av Østlandet. Jerven og gaupa er så vidt tilbake på viddene og i fjellskogene. Høsten 2015 svømte den første laksen på over hundre år opp Akerselva midt i Oslo. Gaupa er tilbake i restene av de tyske skogene. Danmark har fått sine første innfødte ulvevalper for første gang på over 200 år. I flere europeiske land reintroduseres europeisk bison og ville hester – arter som en gang hadde en avgjørende funksjon i økosystemene gjennom beiting som skapte åpne glenner og gressmarker i skogene som igjen ga rom for de artene som preger kulturlandskapet en kjenner i dag. Disse eksemplene dokumenterer at naturen kan ha en fabelaktig evne til å lege seg selv.

Dette representantforslaget er et forsøk på å gripe mulighetene som naturen gir oss – til å skape en fremtid med en enda rikere natur enn den som er arvet fra forrige generasjon. I en slik fremtid vil også menneskene kunne glede seg over større friluft- og opplevelsesmuligheter og et mer robust livsgrunnlag som også trykker vår egen sivilisasjon takket være styrket naturmangfold. En natur med stort artsmangfold og store opplevelsesmuligheter kan samtidig gi nye arbeidsplasser og inntekter til lokalsamfunn og distrikter.

Status for livet på jorda og i Norge

Til tross for lyspunktene nevnt over er den samlede situasjonen for artsmangfoldet til livet på jorda i en kritisk situasjon. Utvalgte eksempler på at naturen vender tilbake, er inspirerende, men de er ikke i nærheten av å veie opp for alle eksemplene på det motsatte. Fortsatt ødelegges leveområdene til dyr og planter i rekordfart. Artene menneskene deler kloden med, dør ut i et tempo som er opp til tusen ganger høyere enn i den naturlige evolusjonen. To tredeler av dyrene og fiskene som fantes i verden i 1970, vil være borte i 2020 ifølge WWFs «Living Planet Report» fra 2016. FNs miljøprogram har estimert at det hver dag forsvinner mellom 150 og 200 arter på verdensbasis. I Norge er tusenvis av arter klassifisert som truet eller sårbare. Summen av mange små og store enkeltinngrep bidrar til at arters leveområder spises opp bit for bit. Både i Norge og i verden er slike arealendringer den viktigste trusselen mot naturmangfoldet. I tillegg utsettes naturen for klimaendringer, forurensning, overbeskatning og fremmede arter. En videreføring av dagens utryddelsestakt vil uunngåelig føre til stadig mer utbredt kollaps i økosystemene, true matforsyningen og gjøre at en mister økosystemfunksjoner som pollinering av avlinger, regenerering av jordsmonn og våtmarker samt luft- og vannrensing.

Å stanse tapet av naturområder vil ikke i seg selv være nok til å stanse tapet av arter. I dag lever mange arter og bestander på lånt tid. De eksisterer fortsatt, men

har i virkeligheten fått dødsstøtet fordi mesteparten av leveområdene er borte, eller fordi populasjonen er blitt kritisk liten. De kan kanskje klare seg en god stund, kanskje i mange tiår, men har mistet den robustheten som trengs for å tåle variasjonene i vær og klima og sykdomsutbrudd som dukker opp med jevne mellomrom. For tusenvis av arter er timeglasset nesten tomt. Det eneste som kan redde disse artene, er storstilt restaurering av vill og intakt natur. Uten omfattende bevaring og restaurering av naturlandskap og dyreliv vil den pågående masseutryddelsen av livet på jorda fortsette med full kraft. Derfor er det nødvendig å ta radikale grep for å snu trenden. I mange europeiske land er dette arbeidet allerede i gang. Forslagsstiller mener at det er på høy tid å starte et tilsvarende arbeid i Norge. En storstilt satsing på å restaurere en villere og mer intakt norsk natur er helt avgjørende for å løfte de truede artene i norsk natur ut av rødlista.

Målsettinger for en norsk satsing på naturfornyelse

Forslagsstiller viser til at naturen alltid er i endring. Dette representantforslaget handler derfor ikke om å gjenskape nøyaktig den samme naturen som man hadde i Norge på et bestemt tidspunkt. Noen arter er utdødd og borte for alltid, noen økosystemer er permanent endret av mennesker for tusenvis av år siden. Noen tiltak er ikke realistiske eller ønskelige å gjennomføre. Naturfornyelse må skje i samarbeid med og med hensyn til jordbruk, infrastruktur, urfolk og andre viktige samfunnsinteresser. Potensialet for storskala restaurering av natur er allikevel stort. Målet må være en natur som får realisere mest mulig av sitt potensial for mangfold og liv, og der hovedstrukturen i økosystemene er intakt. Flest mulig av nøkkelartene i disse økosystemene må kunne fylle sine økologisk funksjonelle roller slik at tapet av arter stanses.

Mål 1: Styrke økologisk funksjonelle roller

Det innebærer at bestandene av de ulike artene som hører hjemme i norsk natur, bør være store nok til at de klarer å fylle den funksjonen de skal. Noen arter (rovdyr) regulerer bestanden av andre arter, noen demmer opp og regulerer bekker og skaper habitater for andre arter, noen endrer landskapet til fordel for andre arter eller skaffer mat til dem, osv. En arts økologisk funksjonelle rolle vil ofte være større jo mer interaktiv arten er, med flere og sterkere interaksjoner med andre arter. De viktigste av disse artene kalles nøkkelarter. Ørret, fjellrev og amfibier er eksempler på arter og artsgrupper som kan vinne på tilstedeværelsen av ulv og andre rovdyr i tettheter som er store nok til at de kan utfylle sin økologisk funksjonelle rolle. Mange nøkkelarter er rovdyr, men det kan også være arter som for eksempel bever, som former landskap og økosystemer i kraft av sin adferd. Behovet for at artene fyller sine økologisk funk-

sjonelle roller, er også omtalt i naturmangfoldloven. § 5.(forvaltningsmål for arter) lyder:

«Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.»

For enkelte naturtyper og habitater er reduksjonen gått så langt at det er nødvendig med utstrakt restaurering for å innfri målsettingene i denne paragrafen. Det er ikke lenger tilstrekkelig bare å hindre videre ødeleggelser, men man må også bringe tilbake en del av det som er gått tapt. Forslagsstiller mener at det må iverksettes en langt mer offensiv politikk for å sikre at artene må forekomme i slike tettheter og med tilstrekkelig stor utbredelse til at de skal kunne fylle sine økologisk funksjonelle roller.

Mål 2: Etablere sammenhengende arealer og korridorer som binder sammen bestander og økosystemer

Sterke økosystemer og bestander forutsetter sammenhengende arealer. Når naturområdene krymper, blir bestandene små og isolerte og får høy sannsynlighet for å dø ut. Dette må løses ved å etablere større verneområder der det er mulig, som for eksempel ved å utvide nasjonalparkene eller verne store sammenhengende skogområder mot industriell skogsdrift. Samtidig må man erkjenne at en relativt liten andel av arealet vil være under en eller annen form for vern. Det er derfor viktig at landskapet som helhet fungerer for andre arter også utenfor verneområdene, og at det finnes naturverdier i alle arealbrukskategorier, slik at verneområdene ikke blir isolerte øyer i et hav av menneskelig aktivitet. Menneskelig adferd og planlegging vil være avgjørende for i hvilken grad andre arter finner ressurser og kan overleve også utenfor arealer i de forskjellige vernekategoriene (og bevege seg mellom disse). Et viktig tiltak er å etablere vandrings- og spredningskorridorer for planter og dyr som knytter leveområdene sammen.

Mål 3: Gevinster for lokalsamfunn og livskvalitet

GEVINST 1: NYTT GRUNNLAG FOR JAKT OG FISKE

Et systematisk arbeid for å restaurere natur og økosystemer kan gi store gevinster for både lokalsamfunn, grunneiere og folks livskvalitet. Å restaurere natur kan gi økte muligheter for bruk og høsting av naturen. Områder som ikke høstes, vil i stort monn vil skape rike og produktive kjerneområder som vil generere et overskudd av fisk og vilt til omkringliggende områder. Samlet sett kan resultatet bli større bestander av skogsfugl, rype, fisk, muslinger og skalldyr. Marine vernetiltak som for eksempel hummerfredningsområder har blant an-

net vist seg effektive i å bidra til mer robuste og produktive bestander og fangster i tilstøtende områder.

GEVINST 2: BETALING FOR ØKOSYSTEMTJENESTER

Bevaring og restaurering av natur er å gjenoppbygge naturens evne til å gi oss livsviktige og lønnsomme økosystemtjenester. Et viktig ledd i et storskala restaureringsarbeid kan være å betale bønder og grunneiere for økosystemtjenester som biologisk mangfold, karbonbinding, naturopplevelser, resirkulering av næringsstoffer, flomsikring, erosjonskontroll, oppvekstområder for fisk og liknende. Betaling er først og fremst et egnet virkemiddel der ivaretagelsen av økosystemtjenestene krever aktiv skjøtsel eller innebærer bortfall av andre inntektsmuligheter.

GEVINST 3: OPPLEVELSESVERDIER GIR ARBEIDSPLASSE I REISELIV

Norge er kanskje det landet i Europa med best forutsetninger for å bygge en turistnæring basert på naturopplevelser. Naturopplevelser og turisme er allerede en av de viktigste næringene som vokser i store deler av Norge. En storsatsing på naturfornyelse vil styrke denne profilen ytterligere. En natur som utvikler seg mot å bli villere, rikere og mer intakt, vil dermed kunne gi nye lokale arbeidsplasser og økt verdiskapning mange steder.

Internasjonale og nasjonale forpliktelser

Forslagsstiller viser til at Norge allerede har forpliktet seg til målsettinger på både nasjonalt og internasjonalt nivå som bare kan innfris gjennom storskala naturfornyelse. Stortinget har vedtatt et mål om å stanse tap av arter innen 2020. Norge er tilsluttet konvensjonen om biologisk mangfold, som blant annet inneholder mål for bevaring og restaurering av verdens biologiske mangfold. Disse målene ble vedtatt i Aichi i Japan (2010). Gjennom Aichi-målene har Norge blant annet sluttet seg til et svært ambisiøst krav om å restaurere 15 prosent av forringede norske økosystemer innen 2020. Aichi-forpliktelsene er gjengitt på norsk i Meld. St. 14 (2015–2016). I denne meldingen beskriver regjeringen også tre nasjonale mål for naturmangfold: 1. Ha god tilstand i økosystemene, 2. Ta vare på truet natur og 3. Bevare et utvalg av naturområder som viser variasjonsbredden i norsk natur, det vil si et «representativt utvalg». I stortingsbehandlingen av meldingen, jf. Innst. 294 S (2015–2016), ble det gjort følgende vedtak (vedtak nr. 669):

«Stortinget ber regjeringen klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte på at 15 pst. av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.»

Omtale av en del mulige tiltak i Norge

Å restaurere en villere og mer intakt natur i større skala er et nytt tema i norsk politikk. Det gjenstår mye arbeid med å identifisere kloke løsninger som gir stor gevinst for natur og opplevelser. Samtidig finnes det også en del tiltak som kan iverksettes relativt raskt. I en del tilfeller vil tiltakene koste noe penger fordi de krever aktiv innsats eller erstatningsutbetalinger. I andre tilfeller kan man overlate jobben til naturen selv. I noen tilfeller vil bortfall av miljøskadelige subsidier og nye arbeidsplasser gi en positiv økonomisk gevinst på både kort og lang sikt.

Tiltak 1: Stortingsmelding om restaurering av norsk natur

I dette representantforslaget foreslår forslagsstiller at det lages en sammenhengende plan for restaurering av natur i hele Norge. Det er naturlig at en egen stortingsmelding markerer startskuddet for et slikt systematisk restaureringsarbeid. Enkelte restaureringstiltak er allerede i gang, for eksempel restaurering av myr og utsetting av fjellrev. I denne meldingen bør en rekke ulike tiltak vurderes, fra jaktfrie nasjonalparker, etablering av villtlivskorridorer, skjerpet meldeplikt for hogst og reintroduksjon av tapte arter.

I tillegg legger forslagsstiller frem forslag til en del konkrete grep som man har nok kunnskap til å iverksette nå.

Tiltak 2: Osломarka som pionerområde for restaurering av villere og rikere natur

Osломarka utgjør bare 0,4 prosent av landets areal, men er samtidig nærnatur og rekreasjonsområde for over én million mennesker. I tillegg er skogene rundt Oslofjorden hjem for et stort biologisk mangfold inkludert mange arter som er truet av utryddelse. Forslagsstiller mener derfor at Osломarka er godt egnet som pionerområde for restaurering av en villere og rikere natur i Norge. I dag er opplevelsesverdiene i store deler av Osломarka betydelig redusert fordi det drives et industrielt skogbruk med omfattende flatehogst på store arealer. I løpet av forrige århundre ble betydelige deler av marka omgjort fra variert, artsrik og fleraldret skog til gran-«åker» som står så tett at alt annet liv forsvinner, sammen med opplevelsesverdiene.

Forslagsstiller mener det er meningsløst at produksjon av trevirke og råvarer skal prioriteres foran natur og friluftsinnteresser i Norges mest brukte friluftsområde. Den økonomiske gevinsten fra råvareproduksjonen i området er minimal sammenlignet med tapet av opplevelsesmuligheter, livs- og naturglede som følge av denne virksomheten. Samtidig er det fullt mulig å restaurere naturverdiene i Osломarka uten å svekke mulighetene for å drive friluftsliv i marka. Oslo kommune har de siste tiårene gått foran i arbeidet med å utvikle miljøvennlig

skogsdrift som skaper en mer variert og opplevelsesrik skog i de markaområdene som eies av kommunen. Plante- og dyreliv er allerede på vei tilbake i disse områdene. En utvidelse av restaureringsarbeidet til å omfatte hele Osломarka vil gi en mangedoblet effekt.

Dagens bruk og drift av skiløyper, stinett og hytter og bruk av skogsbilveier til sykkeltrurer bør ikke begrenses ut over dagens praksis. I enkelte områder bør det imidlertid være aktuelt å la noen få kilometer vei på noen få steder gå gradvis tilbake til naturen. Gjennom små tiltak kan relativt store områder få tilbake et villmarkspreget. Et slikt tiltak kan for eksempel være aktuelt i Spålen-området (som var veiløst frem til byggingen av Spålsveien tidlig på 1970-tallet).

I et slikt prosjekt kan restaureringen til naturskog akselereres ved hjelp av aktiv skjøtsel og plukkhogst. Restaurering er en aktiv prosess som kan skape sysselsetting og generere inntekter og aktivitet i marka. Samtidig vil det være nødvendig med et økonomisk bidrag fra staten for å dekke bortfall av inntekter for grunneiere i området.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har allerede lansert et forslag om et landskapsvernområde som omfatter dagens naturreservater i Spålen-Katnosa og Oppkuven-området, men som strekker seg helt fra Heggelivann til de nordligste delene av Nordmarka og omfatter 180 kvadratkilometer skog. Forslagsstiller mener denne ideen er et godt utgangspunkt for et arbeid med å gjøre Osломarka til et pionerområde for naturfornylse.

Tiltak 3: Sammenhengende nasjonalparker på Nordkalotten

I Sverige har samiske lokalsamfunn, turistnæringen, aktører i skognæringen og organisasjonen «Rewilding Europe» samarbeidet om å etablere Lappland som et av 9 større områder i Europa der man jobber med å restaurere en rikere og villere natur. De ni andre områdene er blant annet: Karpatene i Romania, Oder-deltaet på grensen mellom Polen og Tyskland, grenseområdene mellom Spania og Portugal og Appenninene i det sentrale Italia. Prosjektet i Lappland er blant de aller største i areal og skjer i et område som allerede er det største urørte, veiløse og intakte naturområdet i Europa. Dette naturområdet strekker seg på tvers av landegrensene mellom Norge og Sverige, og det er derfor naturlig at Norge slutter opp om prosjektet. I Sverige ligger mesteparten av det aktuelle arealet innenfor nasjonalparker der naturen er beskyttet mot alle inngrep. På norsk side av grensen har områdene generelt svakere beskyttelse. Selv om deler av det norske området er nasjonalpark, har disse nasjonalparkene svakere vern enn de svenske. Forslagsstiller mener derfor at Norge bør søke samarbeid med Sverige om å etablere en felles nasjonalpark på tvers av Nordkalotten. I hele dette området bør man også søke å rette opp tidligere inngrep og reintro-

dusere arter som har forsvunnet eller som har blitt utryddet.

Tiltak 4: Restaurering av løvskog på Østlandet og Sørlandet

Norge ligger fortsatt langt etter sine naboland når det gjelder skogvern. Selv om hastigheten i skogvernet har økt de siste årene, har man ikke greid å verne et representativt utvalg av de mest høyproduktive arealene. Dette gjelder spesielt arealer under den marine grensen og i de beste klimasonene, der artsmangfoldet er aller størst. Når det gjelder de rikeste skogstypene langs kysten og i lavlandet på Østlandet som for eksempel løvskog, finnes det knapt intakte skoger å verne fordi denne naturtypen i stor grad er utradert av jordbruk, urbanisering og omlegging til plantet produksjonsgran. Disse skogene huset opprinnelig mange arter som i dag står på rødlista. Det finnes for eksempel mye areal i Vestfold, Østfold og Akershus som i naturlig tilstand ville hatt ulike edelløvskogstyper, men som ved sprøyting, planting og rydding styres til å bli monokulturbestand med gran.

Det bør derfor etableres en målrettet politikk for å restaurere de løvskogene som en gang fantes sentralt på Østlandet, rundt Oslofjorden og på Sørlandskysten. Dette kan for eksempel skje ved at restaureringstiltak iverksettes i forbindelse med hogst av et skogareal i et område med naturlige forutsetninger for restaurering av løvskog. Etter hogsten kan en kombinasjon av vern og aktiv planting, skjøtsel og tilrettelegging sikre at den opprinnelige naturen reetableres. Det vil ta 50–100 år før naturen vil ha reetablert en artsrik skog, og enda lengre tid før en får alle artene som man bare finner i områder med lang kontinuitet av død ved. I disse restaureringsarealene vil det være naturlig at man har en faglig gjennomgang av hva slags artsmangfold man vil ha representert, og at det gjennomføres et aktivt arbeid med å introdusere artene i området i riktig tempo.

Tiltak 4: Redde de siste villmarksområdene

For 100 år siden var mer enn halvparten av Norge preget av villmark. I dag er bare 11 prosent av Norge urørt natur, og de gjenværende områdene blir litt mindre for hvert tiår som går. Femundsmarka, Hedmarksvidda, Varangerhalvøya, Breheimen, Jotunheimen, Svartisen, Blåfjella/Skjækerfjella, Finnmarksvidda og mange andre områder i Norge har mistet deler av sin gjenværende villmark de siste 30 årene. Forslagsstiller mener at Norge ikke har mer villmark å tape, og at de siste villmarksområdene bør vernes mot tunge tekniske inngrep. Et tilsvarende forslag med en mer utfyllende begrunnelse ble lagt frem på Stortinget av representanten Rasmus Hansson i 2016 (Dokument 8:24 S (2016–2017)).

Tiltak 5: Flere redningsaksjoner for truede arter

I dag har 1 120 arter status som sterkt truet eller kritisk truet (rødlista 2015). Allikevel har det bare blitt utarbeidet handlingsplaner for 13 av disse. Det bør derfor etableres langt flere handlingsplaner, og planene bør gis et solid mandat til å reintrodusere artene i områder de naturlig hører hjemme, og restaurere tapte habitater. I forbindelse med behandlingen av naturmangfoldmeldingen, Innst. 294 S (2015–2016), jf. Meld. St. 14 (2015–2016), skrev energi- og miljøkomiteen følgende om temaet:

«Komiteen vil understreke at i Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) Om naturmangfoldloven, vises det til utredninger fra Direktoratet for naturforvaltning, som mener at ca. 400 arter totalt kan være aktuelle som prioriterte arter [...] Komiteen mener at ambisjonsnivået for prioriterte arter og utvalgte naturtyper bør være slik det ble lagt opp til i forbindelse med utarbeidelsen av naturmangfoldloven.»

Tiltak 6: Flere utvalgte naturtyper bør gis særlig beskyttelse

Spesielt verdifulle naturtyper kan gis status som utvalgt naturtype. I Norsk rødliste for naturtyper er 71 naturtyper kategorisert som truet eller nær truet. Slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalklindskog, hule eiker og kystlynghei er allerede valgt som utvalgte naturtyper, mens en rekke andre truede naturtyper og habitater mangler skikkelig vern. Dette gjelder for eksempel sukertareskog i Skagerak, kystgranskog, kalkrike dammer og tjern, olivinskog, temperert kystfuruskog, elvedeltaer, bløtbunnsområder langs kysten, sjøgressenger, urskog, rike sumpskoger, blomstereng, rik/varmekjær løvskog, kroksjøer og meanderende elvestrekninger og gårdsdammer.

Tiltak 7: Verdsettelse av og betaling for økosystemtjenester

Et system for betaling for økosystemtjenester vil kunne gi nye alternativer og større fleksibilitet i landbruket og skogbruket samt nye muligheter for grunneiere langs kysten. Plukkhogst og skjøtsel med hensyn til karbonbinding og biologisk mangfold kan f.eks. erstatte eller supplere flatehogst. Grunneiere eller entreprenører kan få betalt for å tilrettelegge for sjeldne arter og for å restaurere habitater – enten det er snakk om sjøgressenger, blomstereng, tareskog, sumpskog eller gårdsdammer. Forslagsstiller foreslår derfor at det utredes et system der staten gir grunneiere betaling for spesielt viktige økosystemtjenester.

Tiltak 8: Mer liv i elvene gjennom naturvennlige vilkårsrevisjoner

Vassdragsreguleringer uten vesentlige miljøhensyn har blant annet medført at vannet er ført vekk fra elve-

leiene, unaturlig raske svingninger i vannstander, ødelagte leveområder og endret landskap. Et flertall av landets større offentlig eide reguleringskonsesjoner for vannkraftproduksjon kan revideres. Villkårsrevisjoner gir muligheter for å ta større hensyn til fisk og annet liv påvirket av vassdragsreguleringen, og videre til landskapsverdier og friluftsliv gjennom å innføre moderne vilkår. Forslagsstiller mener at restaurering av natur bør løftes frem som en sentral målsetting for kommende vilkårsrevisjoner. I mange tilfeller vil det være mulig å skape langt mer liv i elver og gamle elveleier gjennom svært små justeringer og endringer i vannføring.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding som inneholder en plan for storskala restaurering av villere natur, intakte økosystemer og større opplevelsesmuligheter i norsk natur i tråd med Norges Aichi-forpliktelse om å restaurere 15 prosent av våre forringede økosystemer. En slik stortingsmelding bør blant annet inneholde:
 - En strategi for restaurering av natur både i urørte områder og i områder som påvirkes av mennesker, som kulturlandskap, jordbruksområder, kystområder og urbane strøk.
 - En offensiv plan for reintroduksjon av arter som historisk hører hjemme i norske økosystemer der nøkkelarter med stor betydning for økosystemene prioriteres høyest.
 - Skjerpet satellittovervåking og håndheving av meldeplikt for landbruks- og skogbrukstiltak for å bidra til en mer samordnet vurdering av inngrep som kan bryte opp bestander og økosystemer.
 - En opptrappingsplan som sikrer en mangedobling av antallet prioriterte arter og aktive handlingsplaner for disse artene, og en økning i antallet utvalgte naturtyper.
 - En plan for nye nasjonalparker og andre vernekategorier med særlig vekt på lavlandsområder og kystnatur og hvordan disse kan knyttes sammen i samband med naturverdier i ulike typer kulturlandskap.
- En opptrapping av arbeidet med å bygge viltoverganger over veier, toglinjer og andre barrierer.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om å gjøre Osloområdet til et internasjonalt pionerområde for restaurering av vill natur, intakte økosystemer og opplevelser.
3. Stortinget ber regjeringen igangsette et prosjekt for å etablere korridorer mellom leveområdene til de store villreinbestandene i fjellområdene i Sør-Norge som opprinnelig var knyttet sammen.
4. Stortinget ber regjeringen gi de nye regionene et tydelig mandat og tilstrekkelige ressurser til restaurering av viktige naturtyper og iverksetting av større restaureringsprosjekter i forbindelse med revidering av kommunale arealplaner.
5. Stortinget ber regjeringen utrede og arbeide for å etablere større, sammenhengende nasjonalparker og verneområder på tvers av landegrensene i Norden, særlig på Nordkalotten.
6. Stortinget ber regjeringen stanse miljøskadelige subsidier som bidrar til hogst av gammelskog og naturskog eller inngrep i urørt natur i tråd med punkt nummer tre i Aichi-målene.
7. Stortinget ber regjeringen utrede et system der staten gir grunneiere betaling for spesielt viktige økosystemtjenester som krever aktiv skjøtsel, eller som innskrenker muligheten for annen inntekt, herunder overgang til plukkhogst med sikte på å reetablere artsrik fleraldret skog, opprettholdelse og økning av biologisk mangfold i kulturlandskap og reetablering av sjeldne eller truede arter.
8. Stortinget ber regjeringen utrede etableringen av én eller flere store norske nasjonalparker med totalforbud mot jakt, inkludert jakt på rovdyr.
9. Stortinget ber regjeringen stanse tapet av villmarkspreget og inngrepsfri natur i Norge og utvikle en plan for å øke andelen slik natur i årene som kommer.
10. Stortinget ber regjeringen sørge for at restaurering av natur og artsmangfold i og langs vassdrag gjøres til en sentral målsetting for kommende vilkårsrevisjoner.

10. april 2018

Per Espen Stoknes

